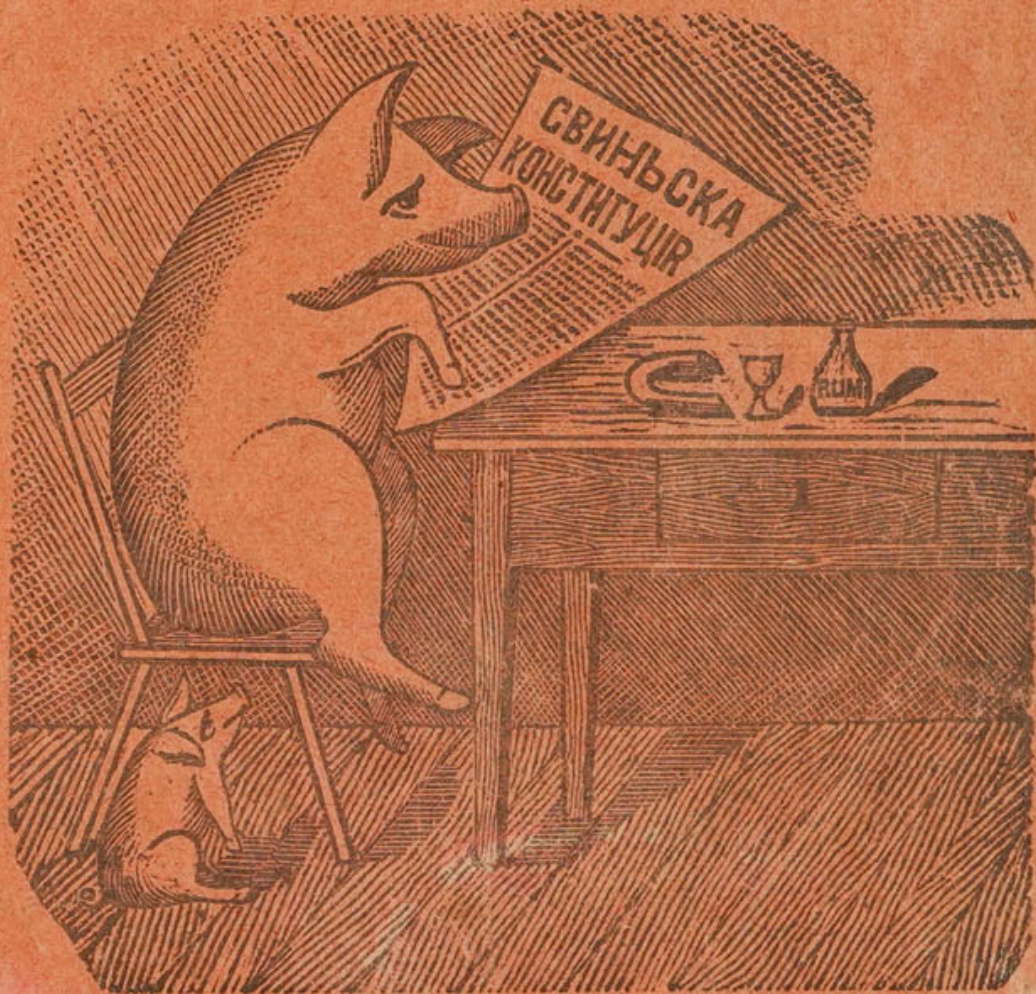

З О Р Я.

СВИНЬСКА КОНСТИТУЦІЯ.

Цѣна 10 сотыкѣвъ.

„Зоря“ виходить щѣ мѣсяця и стоить рѣчно лвшѣ одну корону. —

Коли Ты добрый Русинъ

У1
Ф83

то предлагаю „Зорю“! —

На пуге, на приемы, на могоричѣ пустишь неразъ и пару риньскихъ; не жалуйже одной короны для своей освѣти! „Зорю“ повиненъ каждый мати свою, не пожичати вѣдъ другого. — Не крути що вже вѣдъ нового року. „Зорю“ возьмешь, бо добре дѣло чимъ скорше тымъ лѣьше. Кожде число „Зорѣ“ становить цѣлѣсть та еще и по 10 рокахъ не стратитъ на вартости. —

Теперь одже по жниввахъ зложи разомъ зѣ своими судами по коронѣ и пѣшли на адресу:

Администрація „Зорѣ“ въ Коломыѣ.

Письма до редакціи адресувати просимъ Коломыя, ул. Собѣского 33.

„Зоря“ выходитъ шо мѣсяця особными книжочками и стоитъ рѣчно лише

 1 КОРОНУ

Купуйте у своихъ!

Потребуешь Русине знарядѣвъ господарскихъ, то купи у своего купца, а нимъ есть

ИВАНЪ ПЛЕЙЗА

въ Турцѣ коло Коломыи.

Поручае вѣнъ особенно млынки „нового моделю“ зъ 6-ма ситами, широкѣ на 24 цалѣ по 25 злр. за оденъ. Сильнѣйшій млынокъ зъ 8-ма ситами, скринейо на сита и рухачемъ въ кошѣ до выгортаня збѣжа стоитъ лише 30 злр. —

На жадаие высылае ся цѣвникъ господарскихъ знарядѣвъ.

Купуй у своего!

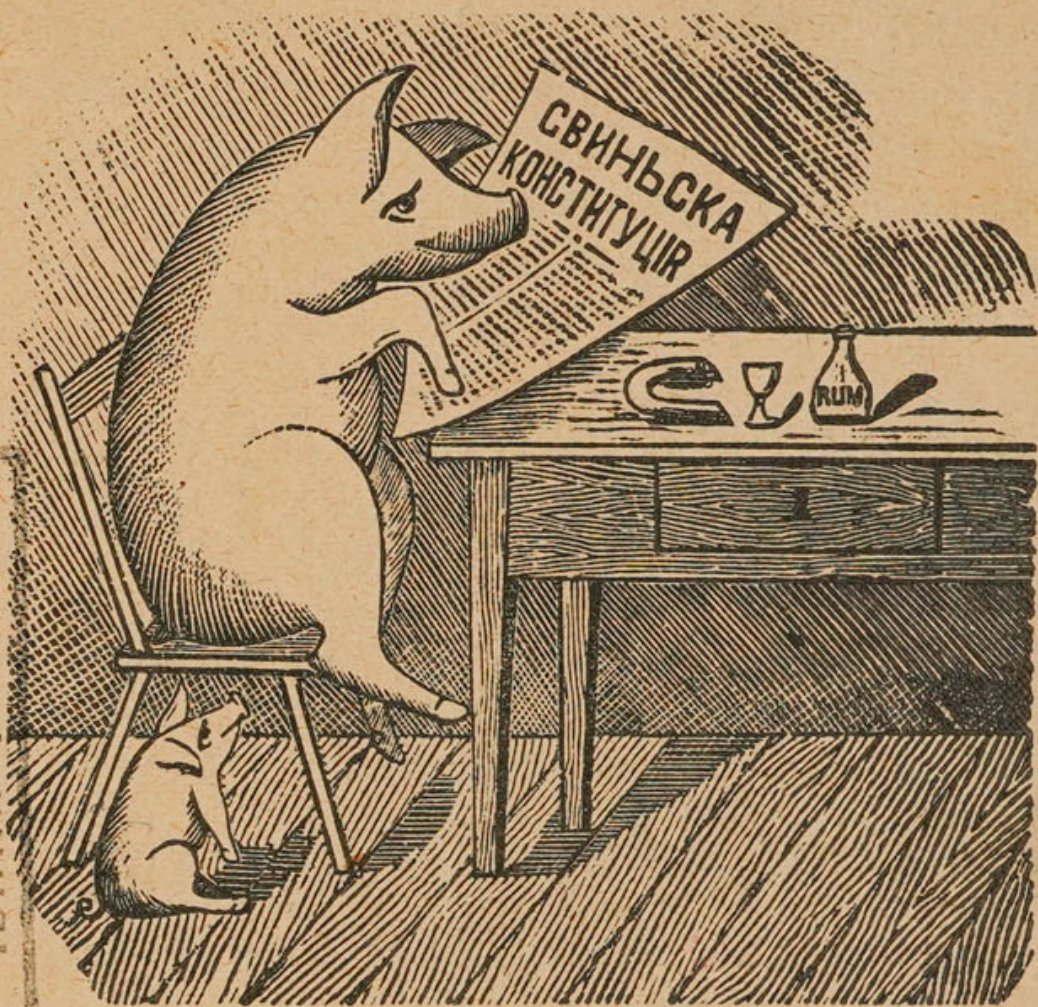
ГОСПОДАРЪ

мѣсячникъ для селянъ выходитъ въ Перемышли (побереже Францъ Юсифа) и стоитъ рѣчно лише 2 коронѣ. —

42
3 83

Про „Свиньску конституцію.“

БІБЛІОТЕКА

364

№ 1234
М. ДЕРЖ. БІБ. МУЗ.
ІВАНА ФРАНКА

Оповѣданє, котре ось тутъ подаємо — має уже свою дуже цѣкаву исторію. Написавъ єго за мужикомъ Антономъ Грыцунякомъ славный нашъ писатель Иванъ Франко и то по нѣмецки для вѣденської газети „Zeit“. Оно зробило вѣдразу дуже велике вражѣнє, такъ, що багато другихъ газетъ нѣмецкихъ єго перепечатало, а вскорѣ переведено єго на рѣжнї другї бесѣды и печатано по рѣжнихъ європейскихъ а навѣтъ американськихъ газетахъ.

У Львовѣ напечатавъ се оповѣданє оденъ рускій дневникъ, въ Коломыѣ 1896. р. газета „Громада“ и тутъ вышло оно тогожъ року осѣбною книжочкою. — Въ р. 1900. напечатано се оповѣданє въ збѣрцѣ творѣвъ Грыцуняка, але державна прокураторія у Львовѣ сконфисковала єго. Дперва 10. червня 1901. р. виѣсъ нашъ посоль Дръ Косъ интерпеляцію въ сѣй справѣ въ радѣ держ., и часть єв подаємо тутъ дословно,

при чѣмъ зауважаемо, що тытуль „Свиньска конституція“ не треба такъ розумѣти, немовъ бы наша конституція була свиньска, але въ той способъ, що и проста свиня має конституцію. А ось тутъ и дотычний уступъ интерпеляціи Дра Коса :

Тоту брошуру сконфисковала ц. к. прокураторія у Львовѣ. А то за що? Власне за оповѣдане „Свиньска конституція“. Абы показати, що въ Галичинѣ конфискують и вѣдсвѣжити се оповѣдане въ памяти австрійскихъ патріотѣвъ, наводимо его осьдечки цѣлкомъ.

СВИНЬСКА КОНСТИТУЦІЯ.

Написавъ Иванъ Франко.

Отсе оповѣдане — не моя власнѣсть духова. Я чувъ его вѣдъ одного старого селянина Грыцуняка въ Збаражи на вѣчу. Грыцунякъ — се оденъ зъ немногихъ ще жиючихъ представителѣвъ того рода кобзарѣвъ и рапсодистѣвъ, котрѣ складали старыннѣ думы про дѣла и подвиги козакѣвъ Зборовского, Кишки, Безродного, Андибера, про вѣйны Хмельницкого зъ Поляками и про сумный побѣгъ трехъ братѣвъ зъ Азова, та вѣд такъ спѣвали ихъ слушаючому вѣйску козацкому. На око вѣнъ цѣлкомъ не импонуе: сивый, просто а навѣтъ бѣдно одягнений, неконче рослый, сухій, зъ лицемъ поморщенимъ вѣдъ клопотѣвъ щоденного житя, але зъ лицемъ повнымъ выразу та чорными блискучими очима, — губить ся въ товпѣ, рѣдко мѣшае ся до розмовы и нѣчимъ не зраджуе интелігенціи перевысшаючої звычайный рѣвень галицкого селянина. Розумѣе ся, що не знае нѣ читати, нѣ писати.

На кѣлька хвиль передъ початкомъ вѣча я розмовлявъ зъ кѣлькама знакомыми селянами. Приступивъ до насъ и Грыцунякъ, мы познакомили ся, сказали кѣлька слѣвъ и розѣйшли ся. Моѣ знакомѣ переважно молодѣ селяне, котрѣ ходили до сѣльскои школы и пильнымъ читанемъ розширили свое образоване — выхвалявали передъ мною Грыцуняка, що у него оригинальный талантъ ораторскѣй та що вѣнъ оденъ зъ немногихъ людей зѣ старшой генераціи, котрѣ тѣломъ и душею пристали до поступового руху селяньского. Я бувъ дуже цѣкавый на его мову, але вѣче отворено и точку за точкою полагаджувано, а Грыцунякъ не зголошувавъ ся до голосу. Ажъ

при послѣдній точцѣ порядку дневного, при „внесеняхъ и интерпеляціяхъ“, выльзъ вѣнъ дуже нерадо и немовъ лишь пѣдъ напоромъ окружающихъ его селянъ, на стѣль, що заступавъ мѣсце трибуны. На его видъ вчинивъ ся въ сали якійсь рухъ, та стало тихо, мовъ макъ сѣй, въ тѣмъ зборѣ де до 600 селянъ тѣсно стовпило ся.

— Га, коли вже менѣ говорити — вѣдозвавъ ся Грыцунякъ дуже поважно до найблизше стоячихъ — то мушу передъ собою мати якій папѣръ. Вправдѣ не вмѣю читати, але на нумерахъ знаю ся, а папѣръ мушу мати, хоть бы се була лишь книжочка податкова.

Голоснымъ смѣхомъ повитано сѣ першѣ слова Грыцуняка. Оденъ изъ сусѣдѣвъ подавъ ему аркушь незаписаного паперу. Грыцунякъ взявъ его передъ себе, немовъ то читае, и зачавъ свою промову монотонно, неначе хлопецъ, що читае въ народнѣй школѣ. По якѣмъ часѣ ожививъ ся его викладъ, але не выйшовъ зъ тону ритмичной библійной прозы. Що хвиля перерывавъ грѣмкѣй смѣхъ вѣчевикѣвъ его оповѣдане, однакъ бесѣдникъ не змѣнивъ своего выразу лица: противно при безнастанныхъ порывахъ веселости зѣбранныхъ, его лице немовъ то хмурило ся, такъ, що въ кѣнци прибрало видъ повной деревляной рѣвнодушности.

— Слушайте, братья, яку то я мавъ розмову недавно зъ однимъ моимъ приятелемъ. Приходить, бачите, до мене мѣй приятель и ровесникъ, що ми зъ нимъ уже давно не видѣли ся. Привитали ся мы, якъ Богъ приказавъ, а я й пытаю его:

— Ну, старый приятелю, якъ-же ся маешь? Якъ тобѣ поводитъ ся?

— Богу дякувати, маю ся не зле и поводитъ ся менѣ добре, — каже вѣнъ до мене.

— Ну, се гарна новина, — кажу, — и я дуже радъ-бы знати, якого то ты такого добра зазнаешь?

— Якого добра? Ну, се не тяжко сказати: ты самъ се знаешь.

— Нѣ, нѣ, такъ ты менѣ не выкрутишь ся, — сказавъ я до него. — Мушишь менѣ докладно сказати, що тобѣ за добре таке притрафило ся.

— Ахъ, приятелю, — вѣдповѣвъ вѣнъ, — хйба се не добро, чого мы Богу дякувати дожили? Подумай лише: панщины вѣдколи вже не робимо, передъ законами всѣ мы рѣвнѣ, чи панъ, чи хлопецъ, ну, тай конституцію, спасибѣгъ ѣй, маємо..

Вѣнъ такъ богато наговоривъ вѣдъ разу, що при остатнѣмъ словѣ ему не стало духу.

— Еге, любый друже, -- мовивъ я, — се справдѣ дуже гарнѣ рѣчи, про якѣ ты тутъ наговоривъ, тѣлько знаєшь, не треба придивлятися имъ надто зъ близка.

— А то чому?

— А тому, що вони такъ, якъ тѣ крамнѣ хустки, пускають фарбу, а та фарба потѣмъ брукає пальцѣ чоловѣкови.

Мѣй приятель не мѣгъ того зрозумѣти, и тому я мовивъ до него далѣ.

— Бачишь, любый приятелю, се щира правда, що мы теперь уже не мусимо робити панщины. Але чи не хотѣвъ бы ты пригадати собѣ трохи докладнѣйше, якъ то тодѣ бувало, а якъ у насъ теперь?

Мѣй приятель не мѣгъ пригадати собѣ те такъ докладно, то я мусѣвъ трохи пѣдратувати его своею памятю.

— Не правда? Тодѣ кожного дня скоро рано ходивъ паньскѣй атаманъ по селу вѣдъ хаты до хаты, стукавъ костуромъ до дверей и крычавъ: „Гей ты, Иване, Грыцю, Семене, ану, на панщину, бо будутъ буки вѣ роботѣ!“

— Ая, ая, такъ було тодѣ, — сказавъ мѣй приятель и мимовѣльно почухавъ ся вѣ таке мѣсце, де его вѣ тѣй хвили зовсѣмъ не свербѣло.

— А якъ-же-жь намъ теперь? Атаманъ не ходитъ уже зъ костуромъ по селу вѣдъ хаты до хаты, се правда. Але що робить хлопъ? Осъ я тобѣ скажу, любый приятелю. Хлопъ встає зъ доброй волѣ рано-ранѣсенъко, бере курку; або пѣвъ копы яєць и иде до того самого атамана — теперь вѣнъ называє ся „панъ ржонца“ — кладе передъ нимъ свѣй дарунокъ и проситъ его на вколѣшкахъ, — щобъ позволивъ ему выйти робити панщину на паньскѣмъ ланѣ. А коли прииде безъ подарунка, то „панъ ржонца“ дастъ ему вѣ каркѣ и полишитъ ему ласкаву свободу — вмирати зъ голоду.

Мѣй бѣдный приятель не здобувъ ся нѣчимъ вѣдповѣсти на тѣ слова, а тѣлько зѣтхнувъ тяженько и похитавъ головою.

— И передъ закономъ мы рѣвнѣ, такъ говоришь, любый приятелю, — се я такъ до него балакавъ далѣ — муситъ бути й сему правда, хочъ я доси якось не мѣгъ еѣ добачити. Коли прииду до пана старосты або до пана судѣи, або навѣтъ до автономичного выдѣлу повѣтового, то все ще чую те саме, що й передъ 1848. рокомъ! „Чекай хлопе! Стѣй тамъ на дворѣ“

хлопе! Геть вѣдси, хлопе!“ А коли я разъ попробувавъ бути премудрымъ и покликавъ ся на свою рѣвнѣсть передъ закономъ, то дѣставъ позаушника такого цупкого та дзвѣнкого, якъ за атаманьскихъ часѣвъ. А отъ, погляди ты, якъ прийде до канцеляріи панъ дѣдичъ, панъ державця або хотѣбы и простой панъ арендаръ, то его нѣколи не заставляють чекати на дворѣ, але заразъ просять сѣдати и поводятъ ся зъ нимъ такъ чемненько, такъ деликатно!... Ну, таку саму рѣвнѣсть мали мы и передъ 1848. рокомъ!

— Але тодѣ були буки! — докинувъ мѣй приятель и зновъ мимовѣльно почухавъ ся въ те мѣсце, де его не свербѣло.

— Правда твоя, — вѣдповѣвъ я ему — тодѣ були буки, а теперъ нема. Але теперъ повигадували дещо таке, що зовсѣмъ стане за буки, еще може й зъ пѣдсыпкою. Осъ послухай, що сказавъ оденъ мѣй сусѣдъ до пана старосты. Бачишь мого сусѣда, преспокѣйну собѣ людину, пѣдкусило щось поѣхати до Вѣдня, знаешь, изъ тою великою депутаціею, що ѣздила до цѣсаря скаржити ся на тѣ кривды, якѣ терпѣвъ нарѣдъ вѣдъ Баденього. Ну, а потѣмъ знаешь — та депутація выслухала що выслухала у Вѣдни, а якъ вернула до краю, то всѣхъ бѣдныхъ депутатѣвъ почали тягати на протоколы и карати. То й мого сусѣда не минуло се добро — панъ староста засудивъ его на 50 риньскихъ грошевой кары. Та мѣй сусѣдъ якъ выслухавъ той вырокъ, зѣбравъ ся на вѣдвагу тай каже: „Пане старосто — каже — я бѣдный чоловѣкъ. Коли я вже допустивъ ся того великого злочину и ѣздивъ до цѣсаря скаржити ся на ясновельможнѣ соймовѣ выборы, то що вже дѣяти, я готовъ принять за се справедливую кару. Алежь бо моя жѣнка и моѣ дѣти въ тѣмъ моѣмъ злочинѣ нѣчогѣсненько не виннѣ, то за щожь вы ихъ караете? Карайте мене самого, а не ихъ. Адже, коли вы накладаете на мене таку грошеву кару, то абы стягнути ся на неѣ, я мушу продати свою остатню корову та ще й остатню свиню и ота кара гѣрше впаде на мою челядь, нѣжь на мене самого. Тожъ прошу васъ, вельможный пане старосто, чи не могли бы вы зробити менѣ ту велику ласку и перемѣнити менѣ ту грошеву кару на буки? Я, Богу дякувати, хлопъ сильный и здоровый, 50 букѣвъ ще якось вытрымаю, але 50 риньскихъ грошевой кары, того, бѣгме, не вытрымае мое бѣдне господарство“. Такъ говоривъ мѣй бѣдный сусѣдъ до пана старосты, але панъ староста не вволивъ его волѣ, бо мовлявъ: мы теперъ передъ закономъ усѣ рѣвнѣ, букѣвъ нема, а що велеть заплатити, те заплати, хочъ и зъ колѣна вылуни. И

мôй бѣдный сусѣда жде теперь леда-день урядовой егзекуціи та грабежи на все свое добре, бо тои грошевой кары не заплативъ и доси. Ну, и щожъ ты скажешъ, любый приятелю, про тѣ новомоднѣ буки, якѣ замѣсть певной одноѣ части тѣла, бють цѣлого чоловѣка и ще й усю его родину?

Мôй приятель зновъ не здобувъ ся нѣ на яку вѣдповѣдь, а тѣлько зѣтхнувъ тяженько.

— И конституцію маемъ такожь, — почавъ я по короткѣй мовчанцѣ зновъ говорити до того приятеля, — ая, маємо! Кажуть вона дуже гарна и препышна. Ты бачивъ єѣ коли, любый приятелю?

— Бачивъ? — дивувавъ ся мôй приятель. — На папери, въ книжцѣ друковану бачивъ, чому нѣ?

— Е, нѣ, я не про паперову говорю, — вѣдповѣвъ я, — а про правдиву, такую якъ вона виглядає по самôй правдѣ. Бачивъ ты коли сю дѣйсну, живу конституцію?

— Якъ жежъ єѣ можна бачити? Аджежъ усѣ мы жиємо въ нѣй, вѣдчуваемо єѣ..

— О, такъ, вѣдчуваемо єѣ, се ты правду сказавъ. А ось я бачивъ єѣ на власнѣй очи и хочу тобѣ се оповѣсти. Ъду ото я зѣ своѣми двома сынами до Тернополя на ярмарокъ. Передъ нами ѣхавъ незнайомый менѣ господарь зъ жѣнкою. Чоловѣкъ сидѣвъ на передѣ и поганявъ кѣньми, жѣнка сидѣла у заду на сидженю, а мѣжь ними, обстелена соломомою и добре звязана, лежала здорова, годована свиня, що єѣ везли до мѣста на продажъ, и спокѣйно выстромила зъ воза свою клапоуху голову. Приѣзджаємо до Тернополя, переѣзджаємо рогачку, ажъ тутъ, ади, коло рогачковой будки сидить пѣдстаркуватый паниско, має въ руцѣ блискучій нѣжъ и курить люльку на довгѣмъ цибусѣ — оттакѣмъ довгѣмъ! Скоро тѣлько побачивъ вѣзъ изъ свинею, заразъ зѣрвавъ ся зъ лавки и крикнувъ якъ зъ боднѣ:

— Стуй хлопе!

Господарь зупинивъ вѣзъ, а паниско зъ ножемъ наблизивъ ся до нихъ.

— Що тутъ везешъ на возѣ? — запытавъ вѣнъ остро.

— Свиню, проше ласки пана, — покѣрно вѣдповѣвъ господарь.

— Та я й самъ бачу, що се свиня, але якъ ты везешъ єѣ? Га! чи не бачишь, що бѣднѣй худобинѣ вѣдъ посторонка геть попухли ноги? А ты, гайдамаку, а ты, непотрѣбе, чи ты не знаєшь, що не вѣльно такъ мучити бѣдну скотыну?

Се мовлячи, паниско наблизивъ ся до свинѣ и своимъ ножемъ розтявъ на нѣй посторонки такъ шпарко, що зъ поспѣху покалѣчивъ и свинячї ноги.

— Маршь на полицію! Мусимо тебе покарати якъ слѣдъ! — крычавъ невмолимый паниско и свинячїй освобѣдникъ. Хлопъ сидѣвъ переляканный, якъ задеревѣлый на возѣ; вѣнъ почавъ було выпрошувати ся у острого паниска, але де тобѣ, сей анѣ слухати не хоче! Але хлопова жѣнка була, видно, догадли-вѣйша. Вона змѣркувала, якъ спекати ся бѣды. Поки тамъ єъ чоловѣкъ перемовлявъ ся зъ неподатливымъ паномъ, вона вытягла зъ-за пазухи червону хустину, пошпортала ся въ нѣй якусь хвилию, выдобула завязанный у однѣмъ єъ розѣ 20 крей-царѣвъ (вона певно два дни гѣрко робила и з голоду намлѣ-ла ся, поки заробила ихъ), втиснула ихъ неподатливому па-нискови въ жменю и почала тодѣ й собѣ-жѣ просити его ра-зомъ зъ чоловѣкомъ. Ажъ теперъ неподатливый паниско по троха змякъ и промовивъ:

— Ну, симъ разомъ ще вамъ дарую и пущу васъ вѣльно але памятайте собѣ се, доки житя вашого!

Пѣдчасъ тои пригоды я зѣ своимъ возомъ вѣдѣхавъ бувъ троха напередъ, але казавъ хлопцямъ затримати вѣзъ, бо хотѣвъ побачити, якїй буде конецъ тои sprawy. Почекали мы добру хвилию, поки господаръ зѣ свинею зновъ проѣхавъ попри насъ. Але порядокъ на возѣ бувъ уже не той, що впередъ. Жѣнка сидѣла на передѣ и поганяла кѣньми, а чоловѣкъ си-дѣвъ изъ заду и обома руками державъ свиню, обнявши єъ за шию. А свиня, увѣльнена зъ посторонкѣвъ, стояла теперъ на возѣ просто, роззирала ся на всѣ боки, каждой хвилѣ готова до скоку. И не довго тревало, ажъ ось надѣхала блискуча паньска четверня: конѣ чвалили, дзвоники теленькали, фѣрманъ лускавъ зъ батога. Свиня перепудила ся страшенно, рванула ся и выскочила зъ воза. Господаръ, що держивъ звѣ-ря за шию, бувъ очевидно слабшїй вѣдъ него и такожь выле-тѣвъ зъ воза и впавъ такъ нещасливо, що розбивъ собѣ до крови лице о камѣнь а свиня -- въ ноги! Ажъ моѣ хлопцѣ по-схапували ся зъ воза, дѣгнали єъ и помогли господареви пѣшки завести єъ на торговицю. Отъ такъ то, друже мѣй, выгледає у насъ свиньска конституція!

Але се не все.

По полудни того самого дня вертавъ я зъ Тернополя — такъ завчасу, щобы на нѣчь заѣхати до дому. Наближаємо ся до рогачки, а тамъ усе ще сидить той сердитый панъ зъ блис-

кучимъ ножемъ и спокѣйнѣсенько пакає собѣ люльку на довгѣмъ цыбусѣ. Повѣвъ я очима по передмѣскихъ поляхъ, ажъ бачъ геть далеко на гостинцѣ идуть два чоловѣки въ хлопскѣмъ убраню и рѣвнымъ крокомъ наближають ся до мѣста.

— Ну, тѣ певно довго служили при вѣйску — подумавъ я собѣ, — и такъ тамъ остро навчили ся „słoma — siano“, що й теперъ еще, на старости лѣтъ, держать крокъ и машерують рѣвно въ глѣдѣ.

Але, коли наблизили ся до насъ трохи бѣльше, побачивъ я за ними щось чорне, а по надъ ихъ головами щось блискуче, нѣбы довгій огнистый язычокъ. То вже не треба було великои премудросты, щобъ вымѣркувати, що се жандарь. А коли надѣшли ще блызше, то я почувъ при кождѣмъ ихъ кроцѣ таку тихеньку музыку: дзѣнь — брязъ! дзѣнь — брязъ!

— Ага, — подумавъ я собѣ, — ось въ чѣмъ тутъ штука! Ось чому вони такъ остро крокъ трымають, такъ рѣвно машерують въ глѣдѣ! Але, чекай но ты пане жандаре! Нехай но ты надѣдешъ до рогачки! Нехай но ты зъ тыми бѣдными, такъ болюче до куны сковаными людьми покажешъ ся на очи сердитому панови зъ блискучимъ ножемъ, — тамъ то ты пѣзнаєшь, якъ то можна такъ мучити хрещене сотворѣне.

И я вже трепетавъ у души, щобы сердитый панъ при рогачцѣ зъ надто великого поспѣху при розбиваню кайданѣвъ, якими скованѣ були тѣ нещаснѣ, не покалѣчивъ такъ и ихъ рукъ, якъ покалѣчивъ бувъ свинячѣ лабы. Не меньше цѣкавый бувъ я й на те, якъ то накинє ся сердитый панъ на нелюдяного жандара и якъ поведе єго на полицію. Але, на мое пре-велике диво, нѣчогѣснѣнько подѣбногo не стало ся. Два скованѣ чоловѣки и жандарь спокѣйнѣсенько перейшли черезъ рогачку и пройшли попри сердитого пана. А сердитый панъ не то, щобъ остро накинувъ ся на жандара, але де тамъ! уставъ и поклонивъ ся єму дуже чемненько, а я зъ отъ такимъ носомъ поѣхавъ до дому. Такъ отъ тобѣ, любый прѣятелю, якъ выглядає конституційне право хлопа: вѣнъ мусить завидувати простѣй свини.

Буря оплескѣвъ, яка залунала по тѣй промовѣ досыть довго тревала. Коли стихло, сказавъ старый Грыцунякъ :

— Выбачте, моѣ любѣ, я хотѣвъ се сказати при справѣ „причина емиграціи“, але оно не опѣзнєне ще и теперъ.

При тыхъ словахъ злѣзъ вѣнъ зѣ стола.

Якъ вѣдплативъ ся Маврієць — — убѣйникови свого сына?

(Зъ російского издавництва „Посредникъ“. Москва 1898 р.)

Кѣлькасоть лѣтъ тому буде, якъ въ Испаніи жили побѣчь себе два народы: Испанецъ та Маврійецъ. Мали они иншу мову тай вѣры були рѣжнои. Испанецъ були Христіане, а Маврійецъ були Магометане, т. є. исповѣдували таку вѣру, якъ нынѣшна турецка. Тодѣ бувъ такій сумный часъ, що люде хотѣли оденъ другому силою накннути свою вѣру и нищили огнемъ и мечемъ краѣ, въ якихъ жили люде иншой вѣры. Не диво отже, що инновѣрць поселені въ однѣмъ краю дерли ся зѣ собою безъ упицу.

Ось такъ посваривъ ся разъ оденъ Испанецъ зъ Маврійцемъ, а вѣдъ сварки пѣшло до бѣйки. Въ злости пробивъ Испанецъ Маврійця ножемъ такъ здорово, що той упавъ трупомъ. И ставъ Испанецъ тѣкати. Бѣжитъ вѣнъ, бѣжитъ — вже далеко утѣкъ, та все чує, якъ тупотить за нимъ погоня. Дивить ся вѣнъ, розглядає ся, де бы то єму сховати ся? Бачить передъ собою садъ, довкола обведеный муромъ. Не нагадуючи ся довго, перелазить Испанецъ швидко черезъ муръ, чтобы сховати ся въ садѣ.

Зѣскакує вѣнъ зъ муру въ садъ, а передъ нимъ — господарь, властитель того саду.

Розповѣвъ вѣнъ єму все, якъ було, тай ставъ єго просити, щобъ єго не зрадивъ та не выдавъ.

Господарь саду не здивовавъ ся: въ той часъ були ось такі кроваві розправы и убійства дѣломъ звычайнымъ.

— Добре, — каже господарь, я тебе не выдамъ.

Зѣрвавъ яблоко, розломивъ на двоє, давъ половину Испанцеви тай каже:

— На, зѣѣжь, будь моимъ гостемъ!

Господарь саду бувъ Маврійцемъ, а у Маврійцевъ бувъ такій звычай не давати обиджати а боронити якъ рѣдного сына того, хто зъ ними зѣѣвъ спѣльно зъ одного куска, бо тодѣ вѣнъ стававъ ихъ гостемъ. Повѣвъ господарь Испанця до себе въ хату, давъ єму ѣсти, тай постеливъ єму спати.

Вскорѣ чорна нѣчь навела на всѣхъ глубокой сонъ.

Вже перші півні запліяли, якъ господаря розбудили люде, тай кажуть ему: Твого сына убито та убійника не можь найти.

Ажь тодѣ догадавъ ся Маврієць якого то гостя принявъ вѣнъ пѣдъ свѣй дахъ. Якъ люде вѣдѣшли, пѣшовъ вѣнъ, осѣдлавъ доброго коня, збудивъ гостя тай каже ему :

— Слухай: мавъ я сына одинака, дорозшого для мене надъ всѣ скарбы свѣта, а ты его убивъ. Вставай и утѣкай геть вѣдъ мене, я для тебе вже осѣдлавъ коня. Свого слова я додержу и не дѣткнусь тебе, але якъ хто зъ моихъ побачить тебе — то будешь пропацій, бо они певно тебе не помилують.

Повѣвъ Маврієць гостя до ворѣтъ, ставъ ихъ вѣдчиняти, а руки у него дрожать мовъ середъ пропасницѣ. Отворивъ вѣнъ ворота тай каже Испанцеви :

— Йди швидше. Дякуй Богу, що давъ менѣ силу задавити бѣль и гнѣвъ у моему серцю.

Перевѣз Стефанъ Проскурчинъ.

КНИГИ — МОРСКА ГЛУБИНА:
ХТО ВЪ НИХЪ ПѢРНЕ АЖЪ ДО ДНА,
ТОЙ ХОЧЪ И ТРУДУ МАВЪ ДОСИТЬ,
ДИВНИИ ПЕРЛЫ ВЫНОСИТЬ.

Иванъ Франко.

Г у м е н н ы й.

Бздивъ дѣдичъ за границу.
Назадъ повертае —
Тай до своего гуменного
Листы посилае,

Щобъ гуменный на границу
Прибувъ и давъ знати,
Що дѣе ся въ него дома
Та и коло хаты.

Прибуває и гуменный.

— „А що тамъ Иване?“

А гуменный ему каже:

— „Та все гараздъ пане!

„Тôлько ножикъ, що панъ дали
Таляра за него,
Изломивъ ся, сказати правду
Нѣ зъ того, нѣ зъ сего.“

— „Ну, зломавъ ся, то зломавъ ся,
Що то й споминати!...
Певно хлопцѣ мали гратись
Тай его зломати.“

— „Таки правда, ясный пане;
Хлопцѣ изламали,
Лишь не грались, а сивого
Коня бѣлували.“

— „А зъ чогожь то сивый згинувъ?“

— „Панѣ хорували.

За лѣкарствомъ якъ погнавши
Тай и пôдôрвали!“

— „То и панѣ хорувала?!
Ахъ, Боже мôй, Боже!
Що-жь, здорова моя панѣ?..
Говори, небоже!“

— „Помолѣть ся, пане, Богу:
День лишь хорували,
А на другій вôдъ пожару
Богу й душу дали.“

— „Вôдъ пожару?? Що такеє?!!

— „Просте, пане, дѣло:

Якъ зайнявъ ся тôкъ у пана,
То все погорѣло.“

— „Панѣ вмерла!... все згорѣло!...
Будь здоровъ, Иване!“

— „А ще панна вашôй дома!
Повернѣть ся, пане!“

— „Що-жь тамъ, голубе Иване?
Якъ тамъ бѣдна дочка?“

— „А нѣчого!.. уповила
Хлопця якъ линочка!..“

Спомянувъ тутъ бѣднѣйшій дѣдичъ
Чорта и чортицю,
Плюнувъ зъ лиха, сѣвъ на бричку:
„Рушай за границу!“

Степанъ Руданьскій.

Петро Конашевичъ Сагайдачнѣй.

Петро Сагайдачнѣй, православнѣйшій шляхтичъ, родомъ зъ Самбора въ Галичинѣ, бувъ сыномъ Конаша Сагайдачнаго, звѣдти и его имя по батькови Петро Конашевичъ Сагайдачнѣй. О выхованю Петра Сагайдачнаго мы знаємъ тѣлько то, що вѣнъ учивъ ся въ школѣ, котрою опѣкувавъ ся князь Константинъ Острожекѣй, въ Острозѣ на Волини. Налезавъ вѣнъ до людей дуже образованыхъ, якъ о тѣмъ свѣдчатъ его заходы коло розвою школъ и просвѣты на Украинѣ и его працѣ науковѣ, якъ „Обьяснене униѣ“ и т. и. Покѣнчивши школы, Петро Сагайдачнѣй вступивъ зъ початкомъ 17. вѣку на Запороже; ту знана его хоробрѣсть, велика якъ на той часѣ освѣта и политичнѣйшій тактъ, — котрыми то предметами все визначувавъ ся Сагайдачнѣй — вывели его мѣжъ першихъ въ запорожкѣмъ вѣйску а вскорѣ зѣоставъ вѣнъ навѣтъ кошовымъ.

Першій разъ роздобував вѣнъ славу въ 1605 р., коли внаслѣдокъ морскої выправки займають Запорожцѣ сильній турецкій оборонный замокъ Варну (въ теперѣшній Болгаріи). Въ слѣдуючѣмъ роцѣ новый походъ збѣльшивъ славу начальника Запорожцѣвъ и зробивъ его имя знанимъ и популярнымъ на цѣлѣй Украинѣ. Въ 1606. роцѣ Запорожцѣ, пѣдъ проводомъ Сагайдачного, напали на Кафу (Теодозію) въ Крымѣ, спалили турецку флоту, взяли оборонный замокъ и освободили превелике число христіянських невѣльничѣвъ, котрыхъ вже Турки мали продавати. Вѣдтакъ наступивъ цѣлый рядъ морських походѣвъ на турецкій землѣ; походы тотѣ все вѣдбувались зъ успѣхомъ и имя Сагайдачного набувало въ цѣлѣй Украинѣ славы и великого поважання.

Польска держава дивилась неприязно на те, що Запороже пѣдносилось, и що Сѣчь була жереломъ вѣдважныхъ и справедѣ лицарських походѣвъ. Но Польща була въ тѣмъ часѣ занята вѣйною зъ Россією и та вѣйна, котра тревала довшій часъ, не дозволяла вѣй звертати великої уваги на козацтво; тожь польске правительство ограничило ся тѣлько тымъ, що узнало Запорожцѣвъ непослушными а ихъ начальника самозваннымъ, наказало Запорожцямъ розѣйтись до дому, не робити походѣвъ на турецкій землѣ и заборонило довозити вѣду на Запороже — а то выступити противъ нихъ зъ вѣйскомъ. Но Запорожцѣ зѣвсѣмъ не вважали на тѣ острѣй наказы, бо знали, що польске правительство не має силы, щобы свою грозьбу выконати. Сагайдачный не тѣлько дальше робивъ походы противъ Туркѣвъ, но ставъ причисляти до свого вѣйска цѣлѣй повѣты замешканої Украины, въ мѣру того, якъ хлопы тыхъ повѣтѣвъ звертались до него, выгнавши панѣвъ и заявивши, що бажають належати до козацкого вѣйска. Вмѣсто того, щобы перешкодити тому рухови Запорожа, польске правительство мусѣло его ще затвердити. А стало ся се ось якъ:

Въ 1618. р. королевичъ Володыславъ предпринявъ рѣшучій походъ въ цѣвли, щобы выбороти собѣ право на російскій престоль. Вѣнъ дѣйшовъ до самої столицѣ, но тутъ, въ наслѣдокъ невыплаты пенсіи, армія его пѣшла до дому и королевичъ оставъ ся зъ дуже малою горсткою середъ неприятельскої землѣ. Выратовати королевича зъ неоминеної загибели треба було всякими можливими способами и польске правительство мусѣло звернутись зъ покѣрною просьбою до ненавистного ему Запорожа. Петро Сагайдачный выслухавъ просьбу польского правительства; на чолѣ 20 тысячъ козакѣвъ Сагайдачный рушивъ въ границѣ російскої державы, забравъ мѣста

Ливны и Елецъ, розбивъ вѣйска, що выйшли ему на стрѣчу пѣдъ начальствомъ князѣвъ Пожарского и Волконьского, переправивъ ся черезъ Оку и увѣйшовъ въ станъ военный королевича; такимъ чиномъ выратовавъ ся королевичъ и мѣгъ вѣр-тати въ Польшу заключивши корыстне перемире. За помѣчь, оказану Сагайдачнымъ въ такъ тяжку пору, вывдячивъ ся королевичъ козацтву. Зъ походу прѣтивъ Росіи Сагайдачный вер-нувъ ся вже не въ Запороже, а въ Кіевъ и принявъ пѣдъ свою власть и управу, яко гетьманъ, ту часть замешкалои Украины, котра признавала себе козацкою Польске правительство не да-ло на се явного своего призову, но зѣ взгляду на недавну услугу и вѣйскову силу Сагайдачного, не опиралось сему; мѣжь-тымъ гетьманъ користавъ зѣ своего теперѣшного стану, щобы ще тѣснѣйше звязати козацке дѣло зъ народнымъ, принявши пѣдъ свою охорону религійнѣ интересы Украины и въ тѣй цѣли постаравъ ся у перебуваючого въ 1620. р. ерусалимского па-тріярха Теофана, що той высвятивъ православного кіевского митрополита и пять православныхъ епископѣвъ. Сей смѣлый крокъ не вызвавъ непорозумѣнннзъ польскимъ правительствомъ а то тѣлько зъ причины внѣшнихъ обставинъ: въ 1620. роцѣ Польша грозивъ нападѣ турецкѣй, котрый розмѣрами перехо-дивъ всѣ, що доси були вѣйны зъ Турцією. Султанъ Османъ на чолѣ майже пѣвъ мѣліона числячои турецко-татарскои арміи стоявъ на Днѣстрѣ, и хваливъ ся, що оберне Польшу въ ту-рецку провинцію. Стягнувши всѣ свои силы, Поляки могли по-ставить прѣтивъ Туркѣвъ 57 тысячъ вѣйска, котре пѣдъ про-водомъ королевича Володыслава и гетьмана Ходкевича стануло обозомъ коло Хотина. Королевичъ попросивъ зновъ помочи у Сагайдачного. Гетьманъ побачившись зъ королевичемъ въ до-розѣ, у Львовѣ, обѣцявъ дати помѣчь польскѣй арміи пѣдъ услѣвемъ, що правительство узнасть власть козацкого гетьмана на Украинѣ, вѣдмѣнить розпорядженнн невыгѣднѣ для козацтва, и зрече ся пѣддержувати того старшого надѣ реестровыми ко-заками, котрого власть оно признавало до того часу выключно правною; королевичъ згодивъ ся на тѣ услѣва, хочъ сповненѣ чи додержанѣ ихъ залежало вповнѣ тѣлько вѣдѣ постановленнн сойму, и — змѣнивши бувшого тодѣ старшого реестровыхъ козакѣвъ — Бородавку, выдавъ его Сагайдачному, пѣдъ про-вѣдѣ котрого и поступило реестрове вѣйско. Сагайдачный вы-бравъ ся безпроволочно зъ 40 тысячами козакѣвъ пѣдѣ Хотинѣ и злучивъ ся зъ польскою армією. Всѣ змаганнн Туркѣвъ були даремнѣ и безсильнѣ, щобы зломити злученнѣ силы Христіанѣ и, пѣсля сорокодневной осады, Османъ мусявъ утѣкати зѣ свои-

ми; головнымъ героемъ той знаменитой обороны Хотина бувъ Петро Сагайдачный. Но на сей разъ гетьманъ заплативъ життямъ за свою дѣяльнѣсть: покрытый ранами, вернувъ вѣнъ до дому а 10. цвѣтня 1622. р. вѣддавъ Богу духа, подѣливши розпорядкомъ послѣдней волѣ свѣй маетокъ мѣжь жѣнку и братскій школы: Львѣвску и Киѣвску. Поховали его въ церквѣ Богоявленскѣй Киѣвского брацтва; но мѣсяця его могилы на дармо шукавъ бы теперъ любитель украиньскои давнины. При перебудовуваню церкви въ початку 18. вѣку, она прийшла подѣ помещене новой стѣны церкви и счезла зъ очей потомкѣвъ!... Та слава Сагайдачного не пропала! Ёще и доси спѣвае нашъ народъ пѣсню про него, та жартомъ каже — що вѣнъ бувъ необачный, коли промѣнявъ жѣнку за тютюнъ та люльку! Та Сагайдачный — завзятый лицарь — вѣдповѣдае:

„Менѣ зъ бабовъ не возить ся!

А тютюнъ та люлька козаку въ дорозѣ знадобить ся!“

В. А-ичь.

Въ гору сердца!

Сей рѣкъ на довго позѣстане въ памяти Русинѣвъ и буде записанный золотыми буквами у ихъ исторіи. — У сѣмъ роцѣ появило ся въ нашѣмъ народнѣмъ житю цѣлкомъ нове явище, появили ся страйки. Доси наше мужицтво лише що пару лѣтъ зрывало ся до горячійшого руху и було се при выборахъ до Вѣдня чи до сейму. — Але рухъ той все бувъ якійсь млавый не такій, якій бувае подчасъ выборѣвъ у просвѣченыхъ народѣвъ, у захѣднѣй Европѣ, або въ Америцѣ. Если у насъ бѣльше якъ три чверти народа не вмѣе читати, если нашъ хлопъ, якъ казавъ Щепановскій, ѣсть лише за пѣвъ чоловѣка — то певна рѣчь, що ему и политика не въ головѣ, що вѣнъ ея не розумѣе и не знае яку користь може вѣнъ зъ неи для себе мати. — Еце при выборахъ до Вѣдня въ р. 1897. показавъ нашъ народъ наибѣльше завзяты, наибѣльше охоты до борбы, однакъ то завзяте, и охота не довго потревали и вже при выборахъ въ рокахъ 1900. и 1901. було одного и другого далеко менше. —

Темнота и нужда — отсе наибѣльшій вороги нашій, котрїи не дають намъ пѣднѣтись зъ упадку.

Але сего року нашъ приголовшениый хлопъ показавъ, що зъ его жиль еце не вытекла горяча козацка кровь, що вѣнъ ще умѣе громадно стати до борбы противъ вызиску и кривды.

Въ давну давнину козацтво чи то мужики-гайдамаки стѣючи до бою — хапали за шаблѣ, за списы, за самоцали семи-

пяденні: сьогоднішній наш мужикъ вынайшовъ собѣ иншу збрую, — таку якою борять ся инші просвѣчені народы — а тѣю збруєю є страйкъ! Наші патріоты уже вѣдъ шѣстьохъ лѣтъ завзивають мужикѣвъ до страйку, однакъ доперва сего року зрозумѣли наші брата селяне то велике значене сє збруѣ и цѣлыми повѣтами вхопили за ню. — И такъ страйкъ проявивъ ся въ 24 повѣтахъ всхѣдной Галичины, застрайкувало около 500 сѣль и около сто тысячъ люда! Нѣхто сего не прочувавъ нѣколи, щобы нашъ народъ бувъ способный до такого масового руху, до такого завзятя. Слово сталося тѣломъ; притиснений мужикъ, той самый, що то ѣсть за пѣвъ чоловѣка показавъ, що умѣе страйкувати не гѣрше вѣдъ американьского углекопа або англѣйского робѣтника докового (приладованю и выладовуваню кораблѣвъ). — Жаль лише що не страйкували в сѣ наші хлѣборобскі повѣты, що були села, що дали себе ужити до достарчуваня хрунѣвъ — ломистрайкѣвъ, та що не всюда була достаточна организація. — Але се все еще не пропало! Маємо теперъ передъ собою еще кавалокъ осени, цѣлу зиму и цѣлу весну! Завязуйте одже въ кождѣмъ сѣлѣ страйковый комитетъ, той комитетъ най спише докладно дотеперѣшнї зарѣбки и най застановить ся надъ тымъ о скѣлько треба бы и можна бы ихъ пѣдвысшити; най порозумѣе ся зъ другими селами, най заложить страйкову касу и ссыпъ збѣжа тай поведе дѣло такъ, щобы на другій рѣкъ наша побѣда була еще славнѣйша нѣжъ сего року. Якъ впрочѣмъ вести организацію страйкову — се мы пояснили уже достаточно въ ч. 4. „Зорѣ“. — Хто цѣкавый най перечитає собѣ такожь ч. 2. и старає ся єго всѣми способами ширити. —

Правда, де рубають дрова — тамъ трѣски летять. — Такъ само и черезъ страйки потерпѣло не мало нашихъ що щирѣйшихъ мужикѣвъ та декотрї молодцѣ академики. Але чижь може борба за правду обѣйтись безъ жертвъ, безъ терпѣня? Та хто терпитъ то бодай знає, що за правду, за народъ терпитъ! Терпѣне надто гартує духа, змагає завзяте, скрѣпляє ненависть до гнобителѣвъ!

Тому честь нашимъ страйковымъ мученикамъ! Помагаймо имъ, помагаймо ихъ родинамъ, ихъ жѣнкамъ и дѣтямъ.

А самѣ не дармуймо! Хто спавъ най роздрухуєсь та бересь за роботу! А наилучше средство для розбудженя спячихъ — се просвѣта; ширѣть отже „Зорю“ — а лучше буде и намъ и нашимъ дѣтямъ.

Максымъ Залѣзнякъ.

НКО — УРСР

364

Выдає и вѣдповѣдає за редакцію Павло Оларчукъ.

Зъ печатнѣ М. Бѣлоуса въ Коломыѣ.

ДЕРЖ. АРХИВЪ

ДНѢСТЕРЪ

товариство взаимныхъ обезпечень у Львовѣ, рынокъ 10 Дѣмъ Просвѣты есть одинокимъ рускимъ Товариствомъ асекуртційнымъ. — Фонды Днѣстра зъ

днемъ 31. грудня 1901: Фондъ резервовый 386.402 к. 83 с., резерва преміи 205. 227 к., резерва спеціална 6.000 к., фондъ емеритальный 47.753 к. 76 с. Разомъ 645. 383 к. 59. с. Днѣстеръ обезпечае будынки якъ такожь збѣже и пашу противъ шкѣдъ огневыхъ. Веѣ 3 VII. Епископскій Ординаріятъ припоручили Днѣстеръ Всч. Духовенъству и веѣмъ вѣрнымъ. Сплата преміи въ Днѣстрѣ есть умѣркована, а чистый зыскъ — надвыжку зъ оплату — роздѣляе Днѣстеръ межи своихъ членовъ яко звороты. Въ р. 1900 и 1901 выносить зворотъ 8%. Шкоды выплачуе Днѣстеръ дуже скоро а оцѣнку шкѣдъ переводить разомъ зъ Делегатомъ и 2 членами мѣсцевыми. До 31. грудня 1901 выплативъ Днѣстеръ 5075 вѣдшкѣдованъ въ сумѣ: 2,656. 787 кор. Члены Днѣстра можуть безъ перешкоды затыгати позички въ Банку краевѣмъ и касахъ ощадности, бо тѣ касы принимаютъ полисы Днѣстра при позичкахъ гіпотечныхъ. На жите можна обезпечати черезъ Днѣстеръ — капиталы на дожити, по смертнѣи капиталы, пензи, ренты и т. д. — въ краковскѣмъ Товариствѣ, а зъ провизіи вѣдъ тыхъ обезпечень пѣдступае Днѣстеръ часть на рускѣи добродѣйнѣи пѣли. Агенціи передае Днѣстеръ радо селянамъ господарямъ, особливо тамъ, де нема близко агенціи Днѣстра. Агенты Днѣстра заробили вже 349.486 кор провизіи. — Вѣдъ огня обезпечайте ся тѣлько въ Днѣстрѣ. На жите обезпечайте ся тѣлько черезъ Днѣстеръ.

На Всевѣтнѣи выставѣ въ парижскѣи Grand Prix

Марка охоронна.

Бюро заступства; Вѣденъ VII/2. Breitegasse 7, Въ малыхъ скѣлькостяхъ можъ дѣстати у веѣхъ дотычачихъ торговляхъ, а то въ оригинальныхъ пачкахъ.

Славнозвѣстный

російскій чай

караванный

братѣвъ

К. С. ПОПОВЫХЪ

въ Москвѣ

ц. к. надворнѣи доставѣцъ.

найлучшѣи сорти!

Выдае и вѣдповѣдае за редакцію Павло Оларчукъ. Зъ печатнѣи Михаила Бѣлоуса въ Коломыѣ.

Кожда читальня, каждый Русинъ повиненъ собѣ
купити книжку п. з.

„Народный Декламаторъ,“

яка выйде сими днями въ Коломыѣ накладомъ Якова
Оренштайна (рынокъ) и мѣстити буде прекраснѣ декля-
маціи и стихи вѣдповѣднѣ до деклямованя на вечер-
ницяхъ, торжествахъ и т. д. Цѣна оправленого при-
мѣрника (ок. 300 сторѣнь.) лише 60 кр. — на почту
долучити тра 5 кр. а на рекомендовану посылку $17\frac{1}{2}$ кр,
(35 сотыкѣвъ). Прысылайте грошѣ заразѣ. —
(1—?)

Уже девятый рѣкъ выходитъ въ Коломыѣ пѣдъ
редакцію професора Юліяна Насальского.

Библиотека для русской молодежи.

Мѣститъ она прекраснѣ повѣстки, оповѣданя, роз-
вѣдки та поезіи. — Рѣчно выходитъ чотыры выпускѣвъ.
— Предплата выносить лише 2 короны рѣчно. — адре-
сувати до проф. Ю. Насальского въ Коломыѣ.

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“

У Львовѣ (власный дѣмъ), Станиславовѣ, Пере-
мышли, Тернополи (власный дѣмъ) Коломыѣ, Стрию,
Самборѣ, Рогатынѣ, Бродахъ, Сяноцѣ (власный дѣмъ)
Городенцѣ, Борщевѣ и Золочевѣ
поруцае зѣ своихъ богато заосмотреныхъ магазинѣвъ

ТОВАРЫ КОЛЬОНІЯЛЬНІИ

Вина, мѣдъ до питя, каву въ рѣжныхъ родахъ,
чай правдивый караванный, косы, серпы, вѣскѣ чистый,
свѣтло, сѣчкарниѣ, млынки и проч.